

Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială

Distrib.: Generală
17 decembrie 2020

Originalul: Limba engleză
Tradus și revizuit de IER
(<http://ier.gov.ro/>)

Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale

Recomandarea generală nr. 36 (2020) privind prevenirea și combaterea profilării rasiale de către organele de aplicare a legii*

I. Introducere

1. La cea de-a 92-a sesiune, Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale a decis să organizeze o discuție pe tema „Discriminarea rasială în lumea de astăzi: profilarea rasială, epurarea etnică, precum și problemele și provocările globale actuale”. Discuția tematică a avut loc la Geneva la 29 noiembrie 2017 și s-a concentrat pe analiza experiențelor, provocărilor și lecțiilor învățate în combaterea profilării rasiale și a purificării etnice până în prezent, precum și pe modul în care Comitetul ar putea să își consolideze activitatea împotriva profilării rasiale și a epurării etnice, pentru un impact mai mare la fața locului.

2. În urma discuției, Comitetul și-a exprimat intenția de a lucra la un proiect de recomandare generală pentru a oferi orientări privind prevenirea și combaterea profilării rasiale, cu scopul de a ajuta statele părți să își îndeplinească obligațiile, inclusiv obligațiile de raportare. Prezenta recomandare generală este relevantă pentru toate părțile interesate în combaterea discriminării rasiale, scopul urmărit de Comitet prin publicarea acesteia fiind acela de a contribui la consolidarea democrației, a preeminenței dreptului, a păcii și securității între comunități, popoare și state.

3. La cea de-a 98-a sesiune, Comitetul a inițiat deliberări în vederea elaborării unui proiect de recomandare generală privind prevenirea și combaterea profilării rasiale, în consultare cu toate părțile interesate.¹ De asemenea, Comitetul a purtat dezbateri cu cadre universitare din diverse domenii, cu accent pe implicațiile inteligenței artificiale asupra profilării rasiale.

II. Principii și practici consacrate

4. La elaborarea prezentei recomandări generale, Comitetul a luat în considerare practica sa vastă în abordarea profilării rasiale de către organele de aplicare a legii, în primul rând în contextul revizuirii rapoartelor statelor părți și în principalele recomandări generale. Comitetul a abordat în mod explicit problema profilării rasiale în Recomandarea generală nr. 30 (2004) privind discriminarea neresortanților, în care a recomandat statelor să se asigure că măsurile luate pentru combaterea terorismului nu discriminează, în scop sau în efect, pentru motive de rasă, culoare, ascendență, origine națională sau etnică și că neresortanții nu sunt supuși profilării rasiale sau etnice ori stereotipizării (pct. 10); în Recomandarea generală nr. 31 (2005) privind prevenirea discriminării rasiale în administrarea și funcționarea sistemului de justiție penală, în care Comitetul a recomandat statelor părți să ia

* Adoptată de Comitet la cea de-a 102-a sesiune (16–24 noiembrie 2020).

¹ Contribuțiile la proiectul de recomandare generală sunt disponibile la adresa:
www.ohchr.org/EN/HRBodies/CERD/Pages/GC36.aspx.

măsurile necesare pentru a preveni interogarea, arestarea și percheziționarea care se bazează în realitate numai pe aspectul fizic al unei persoane, culoarea pielii sau trăsăturile persoanei ori apartenența acesteia la un grup rasial sau etnic, sau orice profilare care o expune unor suspiciuni mai mari (pct. 20); și în Recomandarea generală nr. 34 (2011) privind discriminarea rasială împotriva persoanelor cu ascendență africană, în care Comitetul a recomandat statelor să ia măsuri ferme pentru a contracara orice tendință de a viza, stigmatiza, stereotipiza sau profila persoane cu ascendență africană pe baza rasei, de către personalul din organele de aplicare a legii, politicieni și educatori (pct. 31). Sunt relevante pentru profilarea rasială și alte recomandări, ca de exemplu Recomandarea generală nr. 13 (1993) privind formarea personalului din organele de aplicare a legii în domeniul protecției drepturilor omului, în care Comitetul a subliniat că personalul din organele de aplicare a legii ar trebui să beneficieze de formare pentru a garanta faptul că respectă drepturile omului ale tuturor persoanelor, fără deosebire de rasă, culoare sau originea națională ori etnică (pct. 2); Recomandarea generală nr. 23 (1997) privind drepturile popoarelor indigene, în care Comitetul a subliniat că popoarele indigene ar trebui să fie libere de orice discriminare, în special cea bazată pe originea sau identitatea indigenă (pct. 4 lit. b); Recomandarea generală nr. 27 (2000) privind discriminarea romilor, în care Comitetul a recomandat statelor, ținând seama de situațiile lor specifice, să ia măsuri pentru a preveni folosirea ilegală a forței de către poliție împotriva romilor, în special în contextul arestării și detenției (pct. 13), și pentru a consolida încrederea între comunitățile rome și poliție; Recomandarea generală nr. 32 (2009) privind sensul și domeniul de aplicare al măsurilor speciale din Convenție, unde Comitetul a menționat conceptul de „intersecționalitate”, prin care Comitetul a abordat situații de discriminare dublă sau multiplă – ca de exemplu discriminarea pentru motive de gen sau religie – atunci când discriminarea pentru un astfel de motiv părea să existe în combinație cu unul sau mai multe din motivele enumerate la art. 1 din Convenție (pct. 7); precum și Recomandarea generală nr. 35 (2013) privind combaterea discursului de incitare la ură rasială.

5. Comitetul, în observațiile sale finale, a exprimat în repetate rânduri îngrijorarea față de folosirea profilării rasiale de către organele de aplicare a legii și a recomandat statelor părți să ia măsuri pentru a pune capăt acestei practici.²

6. În plus, o serie de alte mecanisme internaționale pentru drepturile omului au evidențiat în mod explicit profilarea rasială ca o încălcare a dreptului internațional al drepturilor omului. În 2009, prin decizia sa în cauza *Williams Lecraft împotriva Spaniei*,³ Comitetul pentru Drepturile Omului a devenit primul organ prevăzut de tratat care a recunoscut în mod direct profilarea rasială ca discriminare ilegală. În observațiile finale mai recente, Comitetul pentru Drepturile Omului și-a exprimat periodic îngrijorarea cu privire la practicarea în continuare a profilării rasiale de către organele de aplicare a legii, vizând în special grupuri specifice, ca de exemplu migranți, solicitanți de azil, persoane cu ascendență africană, persoane indigene și membri ai minorităților religioase și etnice, inclusiv romi;⁴ preocuparea a fost reiterată de Comitetul pentru Prevenirea Torturii.⁵

7. În Programul de acțiune de la Durban, adoptat de statele membre la Conferința mondială împotriva rasismului, discriminării rasiale, xenofobiei și intoleranței conexe, desfășurată la Durban, Africa de Sud în 2001, statele au fost îndemnate să conceapă, să aplice și să execute măsuri eficiente de eliminare a profilării rasiale, incluzând practica poliției și a altor organe de aplicare a legii întemeiată, în orice măsură, pe rasă, culoare, ascendență sau origine etnică ori națională ca bază pentru a supune persoanele la activități de anchetă sau pentru a stabili dacă o persoană a fost implicată în activități infracționale (pct. 72).

² CERD/C/RUS/CO/23-24, pct. 15–16; CERD/C/CAN/CO/21-23, pct. 15–16; CERD/C/ITA/CO/19-20, pct. 27–28; CERD/C/ESP/CO/21-23, pct. 27; CERD/C/SVN/CO/8-11, pct. 8 (d); CERD/C/POL/CO/20-21, pct. 11; CERD/C/NLD/CO/19-21, pct. 13–15; CERD/C/CHE/CO/7-9, pct. 14; și CERD/C/USA/CO/7-9, pct. 8 și 18.

³ CCPR/C/96/D/1493/2006.

⁴ CCPR/C/NZL/CO/6, pct. 23–24; CCPR/C/AUT/CO/5, pct. 19–20; CCPR/C/FRA/CO/5, pct. 15; CCPR/C/ESP/CO/6, pct. 8; CCPR/C/RUS/CO/7, pct. 9; și CCPR/C/USA/CO/4, pct. 7.

⁵ CAT/C/USA/CO/3-5, pct. 26; CAT/C/CPV/CO/1, pct. 20; CAT/C/ARG/CO/5-6, pct. 35; și CAT/C/NLD/CO/7, pct. 44–45.

8. Într-un raport prezentat Consiliului pentru Drepturile Omului în 2007, Raportorul special privind promovarea și protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale concomitent cu combaterea terorismului a remarcat că, după 11 septembrie 2001, autoritățile de aplicare a legii din diferite state au adoptat măsuri pe baza profilurilor teroriste, care au inclus caracteristici precum presupusa rasă, etnie, origine națională sau religie a unei persoane. Raportorul special a subliniat că practicile de profilare a teroriștilor bazate pe „rasă” sunt incompatibile cu principiile drepturilor omului, sunt mijloace inadecvate și ineficiente de identificare a potențialilor teroriști și au consecințe negative considerabile care ar putea face ca aceste măsuri să fie contraproductive în combaterea terorismului.⁶

9. Prezenta recomandare generală este, de asemenea, elaborată în concordanță cu și ca o contribuție la punerea în aplicare a Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă, cu angajamentele sale generale de a nu lăsa pe nimeni în urmă și de a ajunge întâi la cei aflați cel mai la urmă, care oferă puncte de acces esențiale și oportunități pentru activitatea Comitetului, în special în ceea ce privește Obiectivul de Dezvoltare Durabilă 10, privind reducerea inegalităților în interiorul țărilor și de la o țară la alta, precum și Obiectivul 16, privind promovarea unor societăți pașnice și incluzive pentru o dezvoltare durabilă, a accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile.

III. Domeniul de aplicare

10. Comitetul și-a exprimat adesea îngrijorarea față de folosirea profilării rasiale de către organele de aplicare a legii care vizează diferite grupuri minoritare pe baza unor caracteristici specifice, ca de exemplu presupusa rasă, culoare a pielii, ascendența sau originea națională ori etnică a unei persoane. Comitetul și-a exprimat îngrijorarea față de relatări privind cadre din organe de aplicare a legii, ca de exemplu agenți de poliție și de control la frontieră, în îndeplinirea atribuțiilor, care au efectuat opriri arbitrare la semnalul poliției, stabiliri arbitrare ale identității, controale aleatorii ale obiectelor aflate în posesia oricărei persoane în gări, trenuri și aeroporturi, precum și arestări arbitrare.⁷ Comitetul a observat, cu îngrijorare, că profilarea rasială a crescut ca urmare a actualelor preocupări privind terorismul și migrația, care exacerbează prejudecățile și intoleranța față de membrii anumitor grupuri etnice.

11. Comitetul a recunoscut că cele mai vulnerabile la profilarea rasială sunt anumite grupuri, ca de exemplu migranți, refugiați și solicitanți de azil, persoane cu ascendență africană, populații indigene și minorități naționale și etnice, inclusiv romi.⁸

12. În plus, Comitetul observă că folosirea tot mai frecventă a noilor instrumente tehnologice, inclusiv a inteligenței artificiale, în domenii precum securitatea, controlul la frontiere și accesul la servicii sociale, are potențialul de a intensifica rasismul, discriminarea rasială, xenofobia și alte forme de excludere. Totuși, în prezenta recomandare generală, Comitetul se concentrează asupra procesului decizional algoritmic și a inteligenței artificiale în legătură cu profilarea rasială practică de organele de aplicare a legii; prin urmare, multe alte subiecte legate de efectele potențial dăunătoare ale inteligenței artificiale nu intră în domeniul ei de aplicare. Deși este conștient de faptul că, în anumite domenii, inteligența artificială poate contribui la o mai mare eficiență în anumite procese decizionale, Comitetul își dă totodată seama că există un risc real de prejudecată algoritmică atunci când inteligența artificială este folosită în procesul decizional în contextul aplicării legii. Profilarea algoritmică ridică îngrijorări serioase, iar consecințele cu privire la drepturile victimelor ar putea fi foarte grave.

⁶ A/HRC/4/26, pct. 34 și 83.

⁷ CERD/C/MUS/CO/20-23 și Corr.1, pct. 20–21; CERD/C/BLR/CO/20-23, pct. 23–24; CERD/C/ESP/CO/21-23, pct. 27; și CERD/C/DEU/CO/19-22, pct. 11.

⁸ CERD/C/MUS/CO/20-23 și Corr.1, pct. 20; și CERD/C/RUS/CO/23-24, pct. 15 (b) și 16 (c); CERD/C/CAN/CO/21-23, pct. 15 și 16 (a)–(d); și CERD/C/ITA/CO/19-20, pct. 27–28.

IV. Definirea și înțelegerea profilării rasiale

13. Nu există o definiție universală a profilării rasiale în dreptul internațional al drepturilor omului. Cu toate acestea, fiind un fenomen persistent în toate regiunile lumii, diverse organisme și instituții internaționale și regionale pentru drepturile omului au adoptat definiții ale profilării rasiale, care au o serie de elemente comune. Profilarea rasială este: (a) realizată de autoritățile de aplicare a legii; (b) nu este motivată de criterii obiective sau justificări rezonabile; (c) se bazează pe motive de rasă, culoare, ascendență, origine națională sau etnică ori intersectarea acestora cu alte motive relevante, precum religia, sexul sau genul, orientarea sexuală și identitatea de gen, invaliditatea și vârsta, statutul de migrație, sau munca ori alt statut; (d) este folosită în contexte specifice, ca de exemplu controlarea imigrației și combaterea activității infracționale, a terorismului sau a altor activități despre care se consideră că încalcă legea sau că ar putea avea ca efect încălcarea legii.

14. Profilarea rasială se realizează prin comportamente sau prin fapte precum opriri, percheziții, stabiliri ale identității, anchete și arestări arbitrare.

15. Comisia Interamericană pentru Drepturile Omului a definit profilarea rasială ca tactică adoptată pentru presupuse motive de siguranță și protecție publică motivată mai mult de stereotipuri bazate pe rasă, culoare, etnie, limbă, ascendență, religie, naționalitate sau loc de naștere, ori o combinație a acestor factori, decât de suspiciuni obiective, care tind să individualizeze persoane sau grupuri în mod discriminatoriu, pe baza ipotezei eronate că persoanele cu astfel de caracteristici sunt predispuse la anumite tipuri de infracțiuni.⁹ Comitetul Arab pentru Drepturile Omului a susținut că profilarea rasială poate fi definită ca folosirea, de către agenții de aplicare a legii, de generalizări sau stereotipuri legate mai mult de presupusa rasă, culoare, ascendență, naționalitate, localitate a nașterii, origine națională sau etnică – decât de dovezi obiective sau comportament individual – ca bază pentru identificarea unei anumite persoane ca fiind sau a fi fost implicată într-o activitate infracțională, rezultatul fiind un proces decizional discriminatoriu.¹⁰ În Recomandarea de Politică Generală nr. 11 privind combaterea rasismului și a discriminării rasiale în cadrul poliției, adoptată în 2007, Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței a definit profilarea rasială ca fiind folosirea de către poliție, fără nicio justificare obiectivă și rezonabilă, a unor motive precum rasa, culoarea, limba, religia, naționalitatea sau originea națională ori etnică în activitățile de control, supraveghere sau anchetă.

16. Într-un raport prezentat Consiliului pentru Drepturile Omului în 2015, Raportorul special privind formele contemporane de rasism, discriminare rasială, xenofobie și intoleranță conexasă a arătat că profilarea rasială și etnică practică de personalul din organele de aplicare a legii a fost înțeleasă de obicei ca recurgere – de către personalul din organele de aplicare a legii, de securitate și de control la frontieră – la rasă, culoare, ascendență sau origine etnică ori națională ca bază pentru a supune anumite persoane la percheziții detaliate, verificări ale identității și anchete, sau pentru a stabili dacă o persoană a fost implicată în activități infracționale.¹¹

17. Înaltul Comisar ONU pentru Drepturile Omului a declarat că profilarea rasială se referă la procesul prin care aplicarea legii se întemeiază mai mult pe generalizări bazate pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, decât pe dovezi obiective sau comportament individual, pentru a supune unele persoane la opriri, percheziții detaliate, verificări ale identității și anchete, sau pentru a decide că o persoană a fost implicată în activități infracționale. Prin urmare, profilarea rasială are ca rezultat luarea de decizii discriminatorii. Înaltul Comisar a mai subliniat, că, indiferent dacă rezultă din atitudinile și practicile agenților individuali sau din cultura discriminatorie sau politicile discriminatorii ale organelor de aplicare a legii, profilarea rasială este o practică veche în multe instituții.¹²

⁹ Comisia Interamericană pentru Drepturile Omului, „Situația persoanelor cu ascendență africană în Americi” (2011), pct. 143.

¹⁰ A se vedea contribuția Comitetului Arab pentru Drepturile Omului.

¹¹ A/HRC/29/46, pct. 2.

¹² Organizația Națiunilor Unite, *Preventing and Countering Racial Profiling of People of African Descent: Good Practices and Challenges* (2019) [*Prevenirea și combaterea profilării rasiale a persoanelor cu ascendență africană: Bune practici și provocări*], pag. v.

18. În sensul prezentei recomandări generale, profilarea rasială are înțelesul descris la pct. 72 din Programul de acțiune de la Durban, și anume practica poliției și a altor organe de aplicare a legii întemeiată, în orice măsură, pe rasă, culoare, ascendență sau origine etnică ori națională ca bază pentru supunerea persoanelor la activități de anchetă sau pentru a stabili dacă o persoană a fost implicată în activități infracționale. În acest context, discriminarea rasială se intersectează adesea cu alte motive, precum religia, sexul și genul, orientarea sexuală și identitatea de gen, invaliditatea, vârsta, statutul de migrant, munca sau alt statut.

19. Profilarea rasială practică de organele de aplicare a legii poate să includă și raiduri, controale la frontieră și la vamă, percheziții domiciliare, urmărirea pentru supraveghere, operațiuni de menținere sau restabilire a legii și ordinii sau decizii de imigrare. Aceste acțiuni pot avea loc în mod diferit în contextul operațiunilor poliției de restabilire a ordinii publice (pe străzi) și de combatere a terorismului.¹³

20. Profilarea rasială este legată de stereotipuri și prejudecăți, care pot fi conștiente sau inconștiente, precum și individuale sau instituționale și structurale. Stereotipizarea devine o încălcare a dreptului internațional al drepturilor omului atunci când se pun în practică ipoteze stereotipe pentru a submina exercitarea drepturilor omului.¹⁴

V. Principii și obligații generale în temeiul Convenției

21. Procesul de identificare, prevenire și combatere a profilării rasiale practicate de către organele de aplicare a legii face parte din realizarea obiectivelor Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială. Profilarea rasială practică de către organele de aplicare a legii încalcă principiile fundamentale ale drepturilor omului, care se bazează pe: (a) nediscriminarea pe motive de rasă, culoare, ascendență sau origine națională ori etnică sau alte motive care se intersectează și (b) egalitatea în fața legii. De asemenea, poate încălca dreptul la o procedură echitabilă și o judecată echitabilă. Aceste principii și drepturi sunt ancorele Declarației Universale a Drepturilor Omului (art. 2 și 7) și ale Convenției (art. 2 și 5 lit. a).

22. În preambulul Convenției se subliniază faptul că toți oamenii sunt egali în fața legii și au dreptul la o protecție egală a legii împotriva oricărei discriminări și împotriva oricărei incitări la discriminare. Deși noțiunea de profilare rasială nu este menționată în mod explicit în Convenție, acest lucru nu a împiedicat Comitetul să identifice practicile de profilare rasială și să exploreze legătura dintre profilarea rasială și normele stabilite în Convenție.

23. În temeiul art. 2 din Convenție, fiecare stat parte se angajează să nu recurgă la acte sau practici de discriminare rasială împotriva unor persoane, grupuri de persoane sau instituții și să facă în așa fel încât toate autoritățile publice și instituțiile publice, naționale și locale să se conformeze acestei obligații. Profilarea rasială fiind o practică cu potențialul de a favoriza și perpetua incidentele rasiste precum și prejudecățile și stereotipurile rasiale,¹⁵ aceasta contravine însăși ideii Convenției. În consecință, statele părți sunt obligate să își revizuiască politicile, legile și normele, pentru a se asigura că profilarea rasială nu are loc și nu este facilitată. Statele părți sunt obligate să facă demersuri pentru a elimina discriminarea prin intermediul legilor, politicilor și instituțiilor. Interzicerea recurgerii la acte de profilare rasială și obligația de a garanta faptul că autoritățile și instituțiile publice nu aplică practici de profilare rasială sunt, de asemenea, derivate din art. 5 din Convenție. Practica profilării rasiale este incompatibilă cu dreptul fiecăruia la egalitate în fața legii și la tratament egal, fără deosebire de rasă, culoare, origine națională sau etnică. În plus, aceasta este incompatibilă cu garanția nediscriminatorie a altor drepturi civile, precum dreptul de a circula liber.

24. În temeiul art. 6 din Convenție, statele părți au obligația de a asigura oricărei persoane supuse jurisdicției lor o protecție efectivă împotriva tuturor actelor de discriminare rasială. În consecință, statele părți trebuie să ia măsuri preventive pentru a se asigura că autoritățile

¹³ A se vedea A/73/354.

¹⁴ A se vedea, de exemplu, Simone Cusack, „Gender stereotyping as a human rights violation” [Stereotipurile de gen ca încălcare a drepturilor omului], raport de cercetare solicitat de Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (2013).

¹⁵ A se vedea, de exemplu, CERD/C/IRL/CO/3-4, pct. 18.

publice și instituțiile publice nu recurg la practici de profilare rasială. Art. 6 prevede, de asemenea, că statele părți trebuie să asigure oricărei persoane supuse jurisdicției lor o cale de atac efectivă împotriva tuturor actelor de discriminare rasială. Statele părți sunt obligate să se asigure că ordinea lor juridică internă este prevăzută cu mecanisme corespunzătoare și eficiente prin care să se afirme că a avut loc profilarea rasială și să se pună capăt unei astfel de practici. În plus, statele părți trebuie să garanteze dreptul de a solicita compensație sau despăgubire dreaptă și adecvată pentru orice pagubă suferită ca urmare a discriminării rasiale sub forma profilării rasiale. Statele trebuie să se asigure că acest drept poate fi exercitat în mod eficient. Având în vedere faptul că practica profilării rasiale afectează de regulă membrii unui grup sau ai unor grupuri anume, statele părți sunt îndemnate să ia în considerare stabilirea unor mecanisme de aplicare colectivă a drepturilor în contextul profilării rasiale.

25. Art. 7 din Convenție subliniază rolul învățământului, educației, culturii și informației în combaterea discriminării rasiale. În ceea ce privește profilarea rasială, îndeplinirea obligației statelor părți să nu recurgă la acte de discriminare rasială depinde de conduita autorităților publice și a instituțiilor publice. Prin urmare, este extrem de important ca, în special, personalul din organele naționale de aplicare a legii să fie informat corespunzător cu privire la obligațiile sale.¹⁶ Profilarea rasială fiind adesea rezultatul unor practici consacrate și necontestate ale autorităților publice și ale instituțiilor publice, statele părți trebuie să se asigure că personalul din organele naționale de aplicare a legii conștientizează suficient modul în care se poate evita recurgerea la practici de profilare rasială. Creșterea gradului de conștientizare poate contribui la prevenirea aplicării practicilor de profilare rasială și la depășirea acestora acolo unde sunt înrădăcinate. În consecință, statele părți ar trebui să se asigure că personalul din autoritățile și instituțiile publice care fac aplicarea legii este instruit în mod corespunzător pentru a se asigura că nu se recurge la practici de profilare rasială.

VI. Consecințe ale profilării rasiale

26. Profilarea rasială are efecte negative și cumulative asupra atitudinilor și bunăstării persoanelor și comunităților,¹⁷ având în vedere că o persoană poate fi supusă periodic profilării rasiale în viața de zi cu zi. Victimele profilării rasiale adesea subestimează și interiorizează impactul acesteia în lipsa unor modalități de reparare și a unor instrumente de restabilire eficiente. Pe lângă faptul că este ilegală, profilarea rasială poate fi, de asemenea, ineficientă și contraproductivă ca instrument general de aplicare a legii. Persoanele care au impresia că au fost supuse unor acțiuni discriminatorii de aplicare a legii tind să aibă mai puțină încredere în aplicarea legii și, prin urmare, tind să fie mai puțin dispuse să coopereze, putând astfel să limiteze eficacitatea aplicării legii. Practicile de profilare rasială influențează practicile curente de aplicare a legii și subminează, prin acțiuni fie conștiente, fie inconștiente, capacitatea de a sprijini victimele infracțiunilor aparținând comunităților afectate. Un sentiment de nedreptate și umilire, pierderea încrederii în aplicarea legii, victimizarea secundară, teama de represalii și accesul limitat la informații despre drepturile legale sau asistența juridică pot avea ca rezultat o proporție scăzută a raportării infracțiunilor și o proporție scăzută a informațiilor în scopul colectării de date operative.

27. Profilarea rasială și discursul de incitare la ură sunt strâns legate, iar Comitetul a abordat adesea simultan cele două forme de discriminare.¹⁸ Diseminarea ideilor bazate pe ură rasială sau etnică, utilizarea persistentă a discursului de incitare la ură în mass-media și utilizarea discursului politic rasist de către funcționari publici intensifică discriminarea și stereotipizarea de către organele de aplicare a legii. Grupurile etnice care fac obiectul discursului de incitare la ură vor deveni totodată ținte ale profilării rasiale. În plus, profilarea rasială practică de organele de aplicare a legii portretizează grupurile confruntate cu discriminare rasială ca fiind mai predispuse la comiterea de infracțiuni, fapt care va influența discursul public și va spori răspândirea urii rasiale.

¹⁶ A se vedea Recomandarea generală nr. 13 (1993).

¹⁷ A se vedea, de exemplu, A/HRC/24/52/Add.2, pct. 57.

¹⁸ CERD/C/RUS/CO/23-24, pct. 15–16; CERD/C/SVN/CO/8-11, pct. 8–9; și CERD/C/AUS/CO/18-20, pct. 14.

28. Profilarea rasială poate avea, de asemenea, un impact negativ asupra exercitării de către persoane a drepturilor civile și politice, inclusiv a dreptului la viață (art. 6 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice), la libertate și la securitatea persoanei (art. 9), la viață particulară (art. 17) și de a circula liber (art. 12), de a se asocia în mod liber (art. 22) și la o cale de recurs efectivă [art. 2 (3)].

29. Exercițarea deplină a drepturilor economice, sociale și culturale ale persoanelor, precum dreptul la hrană, îmbrăcăminte și locuință suficiente (art. 11 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale), sănătate (art. 12), educație (art. 13–14) și muncă (art. 6), ar putea de asemenea să fie afectate de profilarea rasială.¹⁹

30. Profilarea rasială practică de organele de aplicare a legii are consecințe profunde la toate nivelurile de administrare a sistemului de justiție, în special în sistemul de justiție penală. Profilarea rasială poate duce, printre altele, la următoarele: (a) supra-incriminarea anumitor categorii de persoane protejate în temeiul Convenției; (b) consolidarea asocierilor stereotipe înșelătoare între infracționalitate și etnie și cultivarea practicilor operaționale abuzive; (c) indicii disproporționate de încarcerare pentru grupurile protejate în temeiul Convenției; (d) vulnerabilitatea mai mare a persoanelor care aparțin grupurilor protejate în temeiul Convenției în fața abuzului de forță sau în serviciu de către organele de aplicare a legii; (e) raportarea insuficientă a actelor de discriminare rasială și a infracțiunilor din motive de ură; și (f) adoptarea de către instanțele judecătorești a unor pedepse mai aspre în cazul membrilor comunităților vizate.

VII. Profilarea algoritmică, prejudecata rasială și discriminarea rasială

31. Datorită progreselor rapide în dezvoltarea tehnologică, acțiunile organelor de aplicare a legii sunt tot mai mult determinate sau influențate de profilarea algoritmică,²⁰ ceea ce poate include volume mari de date, procese decizionale automate, precum și instrumente și metode de inteligență artificială.²¹ Deși astfel de progrese au potențialul de a spori acuratețea, eficacitatea și eficiența deciziilor și acțiunilor organelor de aplicare a legii, există un mare risc ca acestea să reproducă și să consolideze prejudecățile și să agraveze ori să ducă la practici discriminatorii.²² Având în vedere opacitatea analizei algoritmice și a procesului decizional algoritmic, în special atunci când se folosesc metode de inteligență artificială, rezultatele discriminatorii ale profilării algoritmice pot adesea să fie mai puțin evidente și mai greu de detectat decât cele ale deciziilor oamenilor și, prin urmare, mai greu de contestat.²³ În plus, apărătorii drepturilor omului, în general, nu sunt echipați cu tehnologia potrivită pentru a identifica astfel de metode discriminatorii.

32. Există diferite puncte de intrare prin care prejudecățile se pot integra în sisteme de profilare algoritmică, inclusiv modul în care sunt concepute sistemele, deciziile privind originea și întinderea seturilor de date pe care sunt instruite sistemele, prejudecățile societale

¹⁹ A se vedea, de asemenea, art. 5 din Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială.

²⁰ Profilarea algoritmică include orice tehnică computerizată pe etape, utilizată în analizarea datelor pentru a identifica tendințe, tipare sau corelații. Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, *Ghid de prevenire a creării ilegale de profiluri acum și în viitor* (2018), pag. 97.

²¹ Deși utilizat pe scară largă, termenul „inteligență artificială” nu este definit clar. Raportorul Special privind promovarea și protecția dreptului la libertatea de opinie și de exprimare a remarcat că inteligența artificială este adesea utilizată ca formulă prescurtată pentru independența, viteza și amploarea în continuă creștere legate de procesul decizional automat și computațional. Nu este vorba de un singur obiect, ci se referă mai degrabă la o „constelație” de procese și tehnologii care permit computerelor să completeze ori să înlocuiască sarcini specifice, altminteri efectuate de oameni, precum luarea deciziilor și rezolvarea problemelor (A/73/348, pct. 2).

²² A se vedea A/HRC/44/57.

²³ AI Now, „The AI Now report: the social and economic implications of artificial intelligence technologies in the near-term” [Raportul AI Now: implicațiile sociale și economice ale tehnologiilor de inteligență artificială în viitorul apropiat], rezumat al simpozionului public AI Now găzduit de Casa Albă și Information Law Institute [Institutul de Drept al Informațiilor] din cadrul Universității din New York, 7 iulie 2016, pag. 7.

și culturale pe care dezvoltatorii le pot integra în acele seturi de date, modelele de inteligență artificială în sine și modul în care rezultatele modelului de inteligență artificială sunt aplicate în practică.²⁴ În special, pot contribui la rezultate negative următorii factori legați de date: (a) datele utilizate includ informații privind caracteristici protejate; (b) așa-numitele informații-model sunt incluse în date, de exemplu, codurile poștale legate de zonele segregate din orașe indică adesea indirect rasa sau originea etnică; (c) datele utilizate denotă prejudecăți față de un grup;²⁵ și (d) datele utilizate sunt de slabă calitate, inclusiv din cauză că sunt selectate necorespunzător, incomplete, incorecte sau învechite.²⁶

33. Riscuri deosebite apar atunci când profilarea algoritmică este folosită la stabilirea probabilității unei activități infracționale fie în anumite localități, fie din partea anumitor grupuri sau chiar persoane. Activitatea de poliție predictivă care se bazează pe date istorice pentru a prezice posibile evenimente viitoare poate produce cu ușurință rezultate discriminatorii, în special atunci când seturile de date utilizate prezintă unul sau mai multe dintre defectele descrise mai sus.²⁷ De exemplu, datele despre arestări precedente referitoare la un cartier pot să reflecte practici polițienești marcate de prejudecăți rasiale. Dacă sunt integrate într-un model de activitate de poliție predictivă, utilizarea acestor date prezintă riscul de a orienta previziunile viitoare în aceeași direcție, cu prejudecăți, ceea ce duce la activitate excesivă de poliție în același cartier, ceea ce, la rândul său, poate duce la mai multe arestări în acel cartier, creând o buclă de feedback periculoasă.

34. S-a raportat existența unor mecanisme similare în sistemele judiciare.²⁸ Atunci când aplică o pedeapsă sau decide dacă o persoană ar trebui să fie condamnată la închisoare, să fie eliberată pe cauțiune ori să primească altă pedeapsă, statele recurg din ce în ce mai mult la utilizarea profilării algoritmice, pentru a prevedea posibilitățile ca o persoană să comită o infracțiune sau mai multe în viitor. Autoritățile colectează informații despre antecedentele penale ale persoanei, ale familiei și prietenilor acesteia, precum și despre condițiile sociale ale acesteia, inclusiv munca prestată și rezultatele școlare, pentru a evalua gradul de „pericol” pe care persoana îl prezintă dintr-un scor furnizat de algoritm, care de obicei rămâne secret. Această utilizare a profilării algoritmice ridică probleme similare celor descrise la pct. 33 supra.

35. Utilizarea tot mai frecventă a tehnologiilor de recunoaștere facială și supraveghere pentru a urmări și controla anumite grupuri demografice ridică preocupări cu privire la multe drepturi ale omului, inclusiv dreptul la viață privată, la libertatea de întrunire și asociere pașnică, libertatea de exprimare și libertatea de circulație. Acesta este conceput pentru a identifica în mod automat persoanele în funcție de geometria facială,²⁹ putând profila persoanele pe motive de discriminare, ca de exemplu rasa, culoarea, originea națională sau etnică ori genul.³⁰ Camerele echipate cu tehnologie de recunoaștere facială în timp real sunt folosite pe scară largă în scopul identificării și urmăririi persoanelor,³¹ ceea ce poate permite guvernelor și altora să țină evidența mișcărilor unui mare număr de persoane, eventual pe baza unor caracteristici protejate.³² În plus, s-a demonstrat că precizia tehnologiei de

²⁴ A/73/348, pct. 38.

²⁵ De exemplu, atunci când în datele utilizate pentru profilare se reflectă practici discriminatorii anterioare, ca de exemplu arestări care afectează în mod disproporționat membrii unui grup, acestea vor afecta rezultatele profilării algoritmice.

²⁶ Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, „#BigData: discrimination in data-supported decision making” [#BigData, discriminare în procesul decizional susținut de date], FRA Focus paper (2018), pag. 4–5.

²⁷ A se vedea Rashida Richardson, Jason M. Schultz și Kate Crawford, „Dirty data, bad predictions: how civil rights violations impact police data, predictive policing systems, and justice” [Date murdare, previziuni proaste: modul în care încălcările drepturilor civile afectează datele poliției, sistemele predictive în activitatea de poliție și justiția], *New York University Law Review*, vol. 94 (mai 2019).

²⁸ A se vedea, de exemplu, Julia Angwin și alții, „Machine bias” [Prejudecăți automate], ProPublica, 23 mai 2016.

²⁹ A/HRC/44/57, pct. 14.

³⁰ A/HRC/41/35, pct. 12.

³¹ A/HRC/39/29, pct. 14.

³² A/HRC/41/35, pct. 12.

recunoaștere facială poate să difere în funcție de culoarea, etnia sau genul persoanelor evaluate, ceea ce poate duce la discriminare.³³

36. În unele cazuri, algoritmi sunt utilizați în teste ADN pentru a stabili etnia sau naționalitatea persoanelor. Rezultatele unor astfel de teste ADN pot duce la profilare. Comitetul constată, în concordanță cu consensul existent în rândul membrilor comunității științifice, că nu există legături directe între structura ADN-ului unei persoane și etnia sau naționalitatea acesteia. Prin urmare, Comitetul condamnă utilizarea profilului ADN de către state și autoritățile de aplicare a legii, în special cele responsabile de securitatea frontierelor. În plus, autoritățile de aplicare a legii au folosit rezultatele profilării ADN pentru a face afirmații false conform cărora anumite minorități etnice sunt mai predispuse la violență și, în schimb, aceste grupuri au fost supuse unor practici polițienești discriminatorii.³⁴

VIII. Recomandări

37. Guvernele, agențiile de aplicare a legii și organizațiile societății civile au adoptat o varietate de strategii pentru a contracara problema profilării rasiale. Comitetul consideră că aceste strategii stau la baza recomandărilor sale adresate statelor și altor actori.

A. Măsuri legislative și legate de politici

38. Ca o condiție necesară și fără a aduce atingere măsurilor suplimentare, o legislație cuprinzătoare împotriva discriminării rasiale, incluzând dreptul civil și administrativ, precum și dreptul penal, este indispensabilă pentru combaterea eficientă a profilării rasiale. Statele ar trebui să elaboreze și să aplice în mod eficient legi și politici care definesc și interzic practicarea profilării rasiale de către organele de aplicare a legii. Astfel de măsuri ar trebui să fie însoțite de orientări clare pentru organele de aplicare a legii, asigurându-se că politicile interne, inclusiv procedurile operaționale standard și codurile de conduită, sunt conforme cu normele și principiile drepturilor omului. Statele ar trebui, de asemenea, să știe legile și reglementările care ar putea permite sau facilita profilarea rasială. Ar trebui să efectueze studii pentru a identifica astfel de legi și să le modifice ori să le abroge în consecință.

39. Statele ar trebui să se asigure că organele de aplicare a legii elaborează, în consultare cu grupurile relevante, orientări detaliate pentru practicile de interpelare și percheziționare cu norme exacte, pentru a preveni profilarea rasială. Ar trebui să instituie mecanisme de monitorizare eficiente și independente, atât interne, cât și externe, și să prevadă măsuri disciplinare pentru aplicare în caz de abatere. De asemenea, ar trebui să efectueze audituri periodice, cu ajutorul unor experți independenți, pentru a identifica lacunele politicilor și practicilor interne. Se recomandă cu fermitate transparență în ceea ce privește rezultatele acestor proceduri deoarece astfel se poate consolida responsabilitatea în aplicarea legii și încrederea în rândul persoanelor și comunităților vizate.

40. În conformitate cu art. 6 din Convenție, statele părți vor asigura oricărei persoane supuse jurisdicției lor o protecție și o cale de recurs efective împotriva tuturor actelor de discriminare rasială care, contrar prezentei Convenții, ar încălca drepturile individuale și libertățile fundamentale ale persoanei, precum și dreptul de a cere satisfacție sau despăgubire dreaptă și adecvată pentru orice pagubă pe care ar putea-o suferi ca urmare a unei astfel de discriminări.

³³ A se vedea Joy Buolamwini și Timnit Gebru, „Gender shades: intersectional accuracy disparities in commercial gender classification” [Nuanțe de gen: inegalități ale preciziei intersecționale în clasificarea comercială a genului], *Proceedings of Machine Learning Research*, vol. 81 (2018) cu privire la lucrările Conferinței privind echitatea, responsabilitatea și transparența; și Inioluwa Deborah Raji și Joy Buolamwini, „Actionable auditing: investigating the impact of publicly naming biased performance results of commercial AI products” [Auditare acționabilă: investigarea impactului nominalizării publice a rezultatelor de performanță pârținoare ale produselor de inteligență artificială comerciale] (2019), Conferința cu privire la inteligență artificială, etică și societate.

³⁴ Ruha Benjamin, *Race After Technology: Abolitionist Tools for the New Jim Code* [Goana după tehnologie: Instrumente aboliționiste pentru Noul Cod Jim] (Polity, 2019).

41. Statele sunt încurajate să adopte abordări axate pe victime și să își coordoneze în mod eficient serviciile de sprijin prin promovarea modelelor de cooperare între autorități, comunități, organizații ale societății civile, inclusiv cele care reprezintă grupuri care se confruntă cu forme intersectate de discriminare, și instituțiile naționale pentru drepturile omului. Comitetul subliniază interconexiunea dintre art. 5 lit. (a) și art. 6 din Convenție și constată că autoritățile judiciare și alte organe care administrează justiția ar trebui să fie consultate și implicate efectiv în astfel de procese pentru a preveni perpetuarea unui efect de profilare rasială în procedurile penale.

B. Dreptul la educație și la pregătire profesională

42. Statele ar trebui să elaboreze programe de formare specializate și obligatorii pentru organele de aplicare a legii, care să sensibilizeze personalul acestora cu privire la impactul prejudecăților asupra activității lor și care să demonstreze cum să asigure un comportament nediscriminatoriu. Grupurile stigmatizate, inclusiv cele ai căror membri se confruntă cu forme intersectate de discriminare, ar trebui să fie implicate în dezvoltarea și furnizarea unei astfel de formări, acolo unde este posibil. Organele de aplicare a legii ar trebui să se asigure că formarea la locul de muncă pentru a combate discriminarea și politicile bazate pe prejudecăți se completează cu intervenții instituționale menite să limiteze marja discreționară și supravegherea sporită în zonele vulnerabile la stereotipuri și prejudecăți. În plus, având în vedere preocupările legate de limitările formării în materie de schimbare a atitudinilor și comportamentelor, ar trebui să se evalueze și să se actualizeze periodic formarea în materie de nediscriminare și prejudecăți pentru a se asigura că aceasta are impactul dorit.

43. Atât experții în domeniul inteligenței artificiale, cât și funcționarii care interpretează datele trebuie să aibă o înțelegere clară a drepturilor fundamentale pentru a evita introducerea de date care pot să conțină ori să determine prejudecăți rasiale. Statele ar trebui să ofere formare în materie de rasism și discriminare rasială experților și funcționarilor care interpretează datele, personalului din sistemul judiciar și din organele de aplicare a legii, printre alții. Statele ar trebui să elaboreze politici de achiziții publice bazate pe condiții obligatorii prin care se interzice discriminarea rasială.

44. Statele, în cooperare cu instituțiile naționale pentru drepturile omului și cu entitățile specializate, ar trebui să promoveze formarea organizațiilor societății civile în materie de prejudecăți algoritmice și tehnologii emergente.

45. Educația și formarea în domeniul drepturilor omului sunt esențiale pentru a se asigura că polițiștii nu discriminează. Instituțiile naționale pentru drepturile omului, în cooperare cu organizațiile societății civile, pot juca un rol principal în formarea personalului din organele de aplicare a legii, în auditarea noilor instrumente tehnologice care ar putea duce la discriminare și în identificarea altor riscuri în practică.³⁵

C. Măsuri de recrutare

46. Statele ar trebui să se asigure că organele de aplicare a legii elaborează strategii de recrutare, menținere și promovare în grad profesional ce încurajează o forță de muncă diversificată care reflectă structura populațiilor pe care le deservește. Astfel de strategii ar putea include stabilirea de cote interne și elaborarea unui program de recrutare pentru minoritățile etnice. Acest lucru are potențialul de a influența cultura autorităților și atitudinile personalului în vederea producerii unor decizii cu mai puține prejudecăți.

47. Statele ar trebui să se asigure că organele de aplicare a legii evaluează periodic politicile de recrutare și promovare în grad profesional și, dacă este necesar, iau măsuri speciale temporare pentru a aborda în mod eficient subreprezentarea diferitelor grupuri naționale sau etnice minoritare și a grupurilor care se confruntă cu forme intersectate de discriminare bazată, printre altele, pe religie, sex și gen, orientare sexuală, invaliditate și vârstă.

³⁵ Contribuție din partea Nicaragiei.

D. Activitatea de poliție comunitară

48. Statele ar trebui să se asigure că, pentru o interacțiune eficientă cu persoanele și grupurile care se confruntă cu discriminare rasială, organele de aplicare a legii elaborează strategii ce țin seama de contextul unic, dinamica unică și nevoile unice ale diferitelor comunități. Acest lucru ar trebui să contribuie la îmbunătățirea comunicării și la reducerea nivelurilor de neîncredere și de profilare rasială. Dialogul poliție-comunitate ar trebui extins dincolo de liderii comunității, deoarece multe grupuri, inclusiv femeile, sunt subreprezentate la nivelul conducerii comunitare și ar putea necesita eforturi de informare dedicate și sensibile. Tinerii care sunt vizați cel mai frecvent de poliție ar fi un exemplu cheie.

49. Statele ar trebui să adopte măsuri pentru a se asigura că informațiile publice furnizate de poliție și de alte organe de aplicare a legii se bazează pe statistici fiabile și obiective și că nu perpetuează stereotipuri și prejudecăți împotriva grupurilor etnice care sunt supuse discriminării. În plus, statele ar trebui să se abțină de la publicarea de date cu caracter personal ale presupușilor făptuitori care sunt legate de rasă, culoare, ascendență sau origine națională ori etnică, cu excepția cazului în care o astfel de divulgare este strict necesară și are un scop legitim, ca de exemplu un ordin de dare în urmărire.

E. Date dezagregate

50. Statele ar trebui să colecteze și să monitorizeze periodic date cantitative și calitative dezagregate cu privire la practicile relevante de aplicare a legii, cum ar fi stabiliri ale identității persoanei, opriri în trafic și controale la frontieră, care includ informații privind motivele interzise ale discriminării rasiale, inclusiv formele sale intersectate, precum și motivul acțiunii de aplicare a legii și rezultatul întâlnirii. Statisticile anonimizate generate de astfel de practici ar trebui să fie puse la dispoziția publicului și discutate cu comunitățile locale. Datele ar trebui să fie colectate în conformitate cu normele și principiile drepturilor omului, reglementările privind protecția datelor și garanțiile privind protecția vieții private. Aceste informații nu trebuie folosite în mod abuziv.

51. Statele ar trebui, de asemenea, să se protejeze împotriva formelor de prelucrare automată a datelor cu caracter personal care constau în utilizarea datelor cu caracter personal pentru a evalua anumite aspecte personale legate de o persoană fizică, în special pentru a analiza sau a prezice aspecte privind performanța persoanei respective la locul de muncă, situația economică, sănătatea, preferințele personale, interesele, fiabilitatea, comportamentul, localizarea sau deplasările.³⁶

F. Angajarea răspunderii

52. Statele ar trebui să creeze un mecanism de raportare, independent de aplicarea legii și alte agenții conexe, pentru a primi, de la cetățeni, plângeri referitoare la discriminare rasială, rasism, precum și profilare rasială și etnică.³⁷ Un astfel de mecanism trebuie să aibă capacitatea de a ancheta prompt și eficient acuzațiile și de a acționa de comun acord cu societatea civilă și organismele de monitorizare a drepturilor omului. De asemenea, trebuie să raporteze public constatările sale în conformitate cu reglementările privind protecția datelor și normele privind drepturile omului. Astfel de mecanisme ar trebui să țină seama de nevoile speciale ale persoanelor cu invaliditate în cazurile de discriminare intersecțională.

53. Statele ar trebui să instituie mecanisme de supraveghere, atât în interiorul, cât și în afara organelor de aplicare a legii, pentru a preveni comportamentul discriminatoriu; aceste

³⁶ Directiva (UE) 2016/680 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice referitor la prelucrarea datelor cu caracter personal de către autoritățile competente în scopul prevenirii, depistării, investigării sau urmăririi penale a infracțiunilor sau al executării pedepselor și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Deciziei-cadru 2008/977/JAI a Consiliului, art. 3 (4).

³⁷ Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței, Recomandarea de Politică Generală nr. 11, pct. 10 și explicații.

mecanisme ar trebui să elaboreze orientări, politici și reglementări interne pentru a combate și a preveni profilarea rasială și pentru a asigura răspunderea internă prin luarea de măsuri disciplinare împotriva funcționarilor care le încalcă.

54. Incidentele de profilare rasială practică de organele de aplicare a legii ar trebui anchetate efectiv, în conformitate cu normele internaționale de drepturile omului. Persoanele vinovate ar trebui să fie urmărite penal și, în caz de condamnare, ar trebui să primească pedepsele corespunzătoare, iar victimelor ar trebui să li se acorde despăgubiri.

55. Statele ar trebui să se asigure că persoanele cu funcții înalte în cadrul organelor de aplicare a legii promovează politici și practici nediscriminatorii în cadrul agențiilor lor, monitorizează riguros conduita personalului și trag la răspundere personalul pentru abateri prin intermediul mecanismului de supraveghere intern și independent.³⁸ Aceste acțiuni pot fi sprijinite prin disponibilitatea datelor privind procesul decizional și practicile personalului și prin analiza acestora. Persoanele cu funcții înalte ar trebui, de asemenea, să verifice impactul aplicării legislației și al operațiunilor, inclusiv cele privind combaterea terorismului, care ar putea avea un impact disproporționat asupra grupurilor și comunităților marginalizate.

56. Instituțiile naționale pentru drepturile omului și organizațiile societății civile sunt încurajate să monitorizeze incidentele de profilare rasială și să ajute victimele profilării. Acestea ar trebui să sporească gradul de conștientizare al populației, să facă publice constatările, să facă lobby pentru reforme și să interacționeze în mod constructiv cu organele de aplicare a legii și cu alte instituții naționale și locale.

57. Mecanismele internaționale și regionale pentru drepturile omului, instituțiile naționale pentru drepturile omului și organismele pentru egalitate, grupurile societății civile și membrii populației ar trebui să aibă posibilitatea de a face plângeri cu privire la practicile discriminatorii ale organelor de aplicare a legii. Membrii populației ar trebui să aibă posibilitatea de a depune plângeri prin intermediul unor mecanisme independente.

G. Inteligența artificială

58. Statele ar trebui să se asigure că sistemele de profilare algoritmică folosite în scopul aplicării legii sunt în deplină conformitate cu dreptul internațional al drepturilor omului. În acest scop, înainte de achiziționarea sau folosirea acestor sisteme, statele ar trebui să adopte măsuri legislative, administrative și de altă natură corespunzătoare pentru a determina scopul utilizării lor și pentru a reglementa cât mai exact posibil parametrii și garanțiile care previn încălcarea drepturilor omului. Astfel de măsuri ar trebui, în special, să aibă ca scop garantarea faptului că folosirea sistemelor de profilare algoritmică nu subminează dreptul de a nu fi discriminat, dreptul la egalitate în fața legii, dreptul la libertate și la securitatea persoanei, dreptul la prezumția de nevinovăție, dreptul la viață, dreptul la viață privată, dreptul de a circula liber, libertatea de întrunire și asociere pașnică, protecția împotriva arestării arbitrar și a altor intervenții, precum și dreptul la o cale de atac efectivă.

59. Statele ar trebui să evalueze atent impactul potențial asupra drepturilor omului înainte de a utiliza tehnologia recunoașterii faciale, care poate duce la identificare greșită din cauza lipsei reprezentării în colectarea datelor. Înainte de folosire la nivel național, statele ar trebui să ia în considerare o perioadă-pilot sub supravegherea unui organism de supraveghere independent ce include persoane care reflectă structura diversă a populației, pentru a atenua eventualele cazuri de identificare greșită și profilare pe baza culorii pielii.

60. Statele ar trebui să se asigure că sistemele de profilare algoritmică utilizate în scopul aplicării legii sunt concepute pentru transparență și ar trebui să permită cercetătorilor și societății civile să acceseze codul și să îl supună controlului. Ar trebui să existe o evaluare și monitorizare continuă a impactului acestor sisteme asupra drepturilor omului pe tot parcursul ciclului lor de viață, iar statele ar trebui să ia măsuri corespunzătoare pentru atenuare în cazul în care se identifică riscuri sau prejudicii în privința drepturilor omului. Aceste procese ar trebui să examineze efectele discriminatorii potențiale și reale ale profilării algoritmice bazate pe motive de rasă, culoare, ascendență sau origine națională ori etnică, precum și

³⁸ A se vedea supra, pct. 53.

intersectarea acestora cu alte motive, inclusiv religia, sexul și genul, orientarea sexuală și identitatea de gen, invaliditatea, vârsta, statutul de migrare și munca sau alt statut. Acestea ar trebui să se desfășoare înainte de dezvoltarea sau achiziționarea unor astfel de sisteme, ori de câte ori este posibil, și cel puțin înaintea și în timpul întregii perioade de utilizare a sistemelor. Astfel de procese ar trebui să includă evaluări ale impactului asupra comunității. Grupurile care sunt afectate potențial sau efectiv și experții relevanți ar trebui să facă parte din procesele de evaluare și atenuare.

61. Statele ar trebui să ia toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura transparența în utilizarea sistemelor de profilare algoritmică. Printre acestea se numără divulgarea către public a utilizării acestor sisteme și explicații semnificative privind modul în care funcționează sistemele, seturile de date utilizate și măsurile în vigoare pentru prevenirea sau atenuarea prejudiciilor aduse drepturilor omului.

62. Statele ar trebui să adopte măsuri pentru a se asigura că organismele de supraveghere independente au mandat pentru a monitoriza utilizarea instrumentelor de inteligență artificială de către sectorul public și pentru a le evalua în funcție de criteriile elaborate în conformitate cu Convenția, pentru a se asigura că acestea nu integrează inegalitățile sau nu produc rezultate discriminatorii. Statele ar trebui, de asemenea, să se asigure că funcționarea acestor sisteme este monitorizată și evaluată periodic pentru a evalua deficiențele și pentru a lua măsurile corective necesare. Atunci când rezultatele evaluării unei tehnologii indică un risc ridicat de discriminare sau alte încălcări ale drepturilor omului, statele ar trebui să ia măsuri pentru a evita utilizarea unei astfel de tehnologii.

63. Statele ar trebui să adopte măsuri pentru a se asigura că proiectarea, utilizarea și punerea în aplicare, în sectorul privat, a sistemelor de informații artificiale în domeniul aplicării legii respectă normele privind drepturile omului. Statele ar trebui, de asemenea, să asigure adoptarea și revizuirea periodică a orientărilor și codurilor de conduită pe care societățile comerciale trebuie să le respecte în programarea, utilizarea și comercializarea algoritmilor care pot duce la discriminare rasială sau, în general, la orice altă formă de discriminare care ar putea constitui o încălcare a Convenției.

64. Statele ar trebui să adopte reglementări care să garanteze că organismele din sectorul public, întreprinderile private și alte organizații relevante, în procesul de dezvoltare, învățare, comercializare și utilizare a algoritmilor: (a) respectă principiul egalității și nediscriminării și respectă drepturile omului în general, în conformitate cu Principiile directe privind afacerile și drepturile omului (în special principiile directe 1–3, 11 și 24); (b) respectă principiul precauției și orice măsură administrativă sau legislativă adoptată pentru a asigura transparența; (c) dezvăluie publicului dacă organele de aplicare a legii au acces la date private privind persoane fizice și (d) evită să producă un impact decalat sau disproporționat asupra grupurilor sociale protejate de Convenție.

65. Statele ar trebui să se asigure că se anchetează corespunzător toate cazurile de judecată algoritmică și că se aplică sancțiuni.

66. Statele ar trebui să se asigure că întreprinderile care dezvoltă, vând sau operează sisteme de profilare algoritmică în scopul aplicării legii au responsabilitatea de a implica persoane din mai multe discipline, precum sociologia, științele politice, informatica și dreptul, pentru a defini riscurile pentru drepturile omului și pentru a asigura respectarea acestora. În acest scop, statele ar trebui să încurajeze întreprinderile să desfășoare procese de verificare prealabilă cu privire la drepturile omului, ceea ce presupune: (a) efectuarea de evaluări pentru a identifica și evalua orice impact real sau potențial negativ asupra drepturilor omului; (b) integrarea acestor evaluări și luarea de măsuri corespunzătoare pentru a preveni și a atenua efectele negative asupra drepturilor omului care au fost identificate; (c) urmărirea eficacității eforturilor lor și (d) raportarea oficială a modului în care acestea au abordat impactul asupra drepturilor omului.³⁹

³⁹ A/HRC/39/29, pct. 45 și Principiile directe privind afacerile și drepturile omului, principiile directe 17–21. A se vedea, de asemenea, Amnesty International și Access Now, Declarația de la Toronto: Protejarea dreptului la egalitate și nediscriminare în sistemele de învățare automată.

67. În procesul de identificare, evaluare, prevenire și atenuare a impactului negativ asupra drepturilor omului, întreprinderile ar trebui să acorde o atenție deosebită factorilor referitori la date, menționați la pct. 27 supra. Ar trebui să se selecteze date privind formarea și să se conceapă modele astfel încât să se prevină rezultatele discriminatorii și alte efecte negative asupra drepturilor omului. În plus, întreprinderile ar trebui să tindă către diversitate, echitate și alte mijloace de includere în cadrul echipelor care dezvoltă sisteme de profilare algoritmică. Întreprinderile ar trebui totodată să fie deschise efectuării, de către terți, de audituri independente ale sistemelor lor de profilare algoritmică.⁴⁰ În cazul în care riscul de a duce la discriminare sau la alte încălcări ale drepturilor omului a fost evaluat ca fiind prea ridicat sau imposibil de atenuat, inclusiv din cauza naturii unei utilizări planificate sau previzibile de către un stat, actorii din sectorul privat ar trebui să nu vândă ori să nu utilizeze un sistem de profilare algoritmică.

68. Statele ar trebui să documenteze cazurile de discriminare rasială asociată inteligenței artificiale, precum și măsurile de prevenire, sancțiunile și căile de atac, și să includă aceste informații în rapoartele lor către Comitet.

69. Organismele pentru drepturile omului, statele, instituțiile naționale pentru drepturile omului și organizațiile societății civile ar trebui să efectueze și să popularizeze rezultatele studiilor, să identifice bunele practici privind măsurile eficiente care abordează prejudecățile rasiale derivate din inteligența artificială, inclusiv cele legate de respectarea drepturilor omului și de aspectele etice ale învățării automate, precum și să identifice criteriile relevante în materie de interpretare sau transparență în procesele de programare și formare a algoritmilor și ar trebui să facă acest lucru prin intermediul Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială.

⁴⁰ A se vedea Declarația de la Toronto: Protejarea dreptului la egalitate și nediscriminare în sistemele de învățare automată.